

Transhümanizm yeni eğitim felsefemiz mi oluyor?

Ali Aydın, 28 Ocak 2020

<https://www.fikircoğrafyasi.com/makale/transhumanizm-yeni-egitim-felsefemiz-mi-oluyor>

Basından takip ettiğimiz kadarıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (TOBB ETÜ) Teknoloji Merkezi'nde, Southeastern Manufacturing Technologies (SİMT) ve Exploristan ortaklığında kurulan **EBULİZ Sanal ve Artırılmış Gerçeklik Mükemmeliyet Merkezi**, Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk'un da katılımıyla 13.01.2020 tarihinde hizmete açılmış.

TOBB ETÜ Mütevelli Heyet Başkan Vekili **Faik Yavuz** açılışta yaptığı konuşmada "**Geleceğin eğitim programları burada tasarlanacak**" demiş. Buna mukabil **Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk** ise, "**Sanal gerçeklik araçlarının bir şekilde derslerimizde, öğretmenlerimizin eğitiminde, meslek okullarımızda kullanılacak olması bizi heyecanlandırıyor**", demiş. Devamla, dünyanın yeni bir çağa hazırlandığını, bu yeni çağın biyolojik olanın, dijital olanla aynı bedende yer alacağı bir dönem olacağını belirtmiş.

Bu çağda insan beynine yazılım yüklenmesinin, damarlarda nanorobotların dolaşmasının mümkün olabileceğine işaret eden Selçuk, "**Bu durum, robotiğin, otomasyonun bütün üretim süreçlerinde ne derece hâkim olacağını da bize çağırıştırıyor.**" diye konuşmuş. Bugünkü ilkokul çocuklarının ileride "Siz bizi neye hazırladınız?" sorusunu kendilerine soracağını dile getiren Selçuk, bu nedenle çocukları yeni çağa hazır hale getirme mükellefiyetlerinin bulunduğunu vurgulamış.

Çocukların nasıl bir çağa hazırlandıkları esaslı bir mesele. Ne var ki herkes gelecek olan ile ilgili TOBB'da gerçekleşen açılıştaki gibi pürüzsüz bir iyimserlik içinde değil. **Nicel, teknolojik olanın başat olduğu bir dünya nereye doğru evriliyor?** sorusu mühendislerden çok felsefecilerin konusu olmaya namzet bir soru. Öte yandan distopik edebiyat metinleri ve sinema gelecek projeksiyonlarında çocukları hazırlamakla iftihar edeceğimiz bir geleceğin mahiyeti hakkında karanlık bir tablo ortaya koyuyorlar.

Konu ile ilgili olması hasebiyle hatırlamamız gereken bir örnek var: %3

Distopik bir kurguya sahip olan 2006 yapımı %3, bir online film ve televizyon içeriği portalında yayınlandı. Diziyi ilginç kılan özelliği ise kurgusu.

Distopik bir gelecekte Dünya ikiye ayrılmıştır. Bir taraf (*Açıklar*) ultra-modern, müreffeh, kalkınmış ve gelişmişlik düzeyi gayet yüksek durumdayken diğer taraf (*Kara*) ise ekonomik açıdan oldukça kötü, yoksulluğun, sefaletin ve kederin kol gezdiği bir yıkım içerisinde. **Açıklar**'dakiler için hastalık, sakat kalma diye bir şey yoktur. Sahip oldukları araçlarla bunların hepsinin üstesinden gelmişlerdir. **Kara**'dakiler ise hastalık ve sakatlıklarla boğuşmak zorundadırlar. İki taraflı ve sınıfsal olarak tam ikiye bölünmüş bu dünyanın kötü tarafında yaşayıp daha iyi tarafına geçmek isteyen insanlara bir şans verilir; ancak bu şans elde etmek hiç kolay değildir. Çünkü aday olan insanlardan sadece %3'ü daha iyi tarafa geçmeye hak kazanacaktır. 20 yaşındaki gençlerden oluşan adaylar, 'süreç' adı verilen bir elemeyi geçmek zorundadırlar. Yıkılmış, paramparça olmuş ve sefalet içindeki **Kara**'dakiler; sağlıklı, zengin ve tasasız bir hayat süren **Açıklar**'daki insanların arasına katılmak için tek imkân olarak gördükleri süreci sahiplenirler.

%3 bir distopya, ne var ki kimilerinin ütopyası. Transhümanistler deniliyor onlara. Yakın zaman önce **Doç. Dr. Ahmet Dağ** tarafından kaleme alınan '**Transhümanizm**' -insanın ve dünyanın dönüşümü (*Elis Yayınları – 2018*) isimli kitap tafsilatlı bir biçimde Transhümanizm kavramına ve onun tarihsel seyrine ışık tutuyor.

Kavramın ilk olarak 1957 yılında **Julian Huxley** tarafından felsefi bir kavram olarak kullanıldığını, evrimci bir düşünce içerisinde insanın neandertal insandan homofabere, homo faberden de homo sapiense geçiş yaptığını, homo sapiens sürecinde ise 150 bin yıl kaldığı için Transhümanist düşünürlerin artık insanın değişmesi dönüşmesi gerektiği düşüncesinde olduklarını ve bu düşüncelerin Transhümanizm üzerinden gerçekleştirilmek istendiğini belirten **Ahmet Dağ**, Transhümanizmin içinde birçok disiplini barındıran, mühendislik, matematik, tıp ve teolojik unsurlar taşıdığını, postmodernizm gibi belirsizlikler barındıran bir süreç olmadığı gibi her yönüyle üzerimize gelen ciddi bir süreç olduğunu belirtiyor.

Transhümanizm, bir anlamda katalizör olarak kullandığı yapay zekâdan faydalaniyor. Yapay zekâ üzerinden sadece insana yönelik bir değişim dönüşümü değil dünyaya yönelik bir değişim dönüşümün mümkünlüğü savunuyor. Gen aktarımı, gen seçilimi çalışmalarıyla daha güçlü, daha zeki ve daha az hastalanan insanın mümkün olduğuna ilişkin bilimsel yaklaşımlar söz konusu. Bu yönüyle postmodernizm gibi salt söylemden ibaret değil.

Bu sürecin devletler tarafından kontrol edilmesi düşüncesinin çok iyi niyetli olmadığını düşünen **Doç. Dr. Ahmet Dağ**; devletlerin kontrolü ele geçirmesi durumunda diğer toplumların bu gelişmelerden mahrum bırakılması söz konusu olabilecektir. Güçlü daha güçlü, zayıf daha zayıf hale gelirken sınıfsal farklılıkların büyüyeceğine işaret ediyor. Dağ, sürecin tam da

transhümanistlerce arzu edildiği biçimiyle devam etmesi halinde ortaya çıkacak olan tabloyu şöyle tarif ediyor:

*“Belli bir süre sonra çok üst topluluklarla, çok alt topluluklar meydana gelecektir. Homo sapiens'in homo faber'e üstün olması gibi robo sapiens de homo sapiens'e üstün olacaktır. Mesela Yuval Noah Harari, Transhümanist teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte bir **“gerek-sizler sınıfı”** meydana gelecektir. Toplumlar ve devletler bu gereksizler sınıfını nasıl tasfiye edeceklerini düşüneceklerdir, diyor. Yani bir anlamda **“öjeni”**ye yer açıyor. Nick Bostrom, şu an itici gelen öjeni, devletler daha güçlü duruma geldikleri zaman insanlara doğal gelmeye başlayacak ve devletler öjeni uygulamalarına başlayacak.”*

Yapay zekânın yaygınlaşması ile insanlık çok büyük bir sorunla karşılaşacak: İşsizlik.

İnsanın yapacağı işler yapay zekâ tarafından yapılacak. Sanayileşmeyle mavi yakalılar sorun yaşadığı gibi transhümanist süreçte beyaz yakalılar sorun yaşayacak. Davalara bakan, ameliyat yapan yapay zekâlar, sürücüsüz otomobiller söz konusu ve bunlar giderek artacak.

Harari'nin post-human bir gelecekte **“gerek-sizler sınıfı”** öngörüsüne benzeyen bir öngörü halihazırdaki gidişatı kapitalizmin animizm ile terkihi olarak gören **Achille Mbembe** tarafından yapılıyor. O, insanların çoğunun bir kenara terk edilmiş **“fuzuli insanlık”** içinde sürgün nesnesi olacağını belirtiyor ve mevcut işleyişin gelecek vaadinin bu olduğunu söylüyor. **Mbembe** buna biri isim de veriyor: ***Dünyanın zenci geleceği***

Bu bir evrim süreci olarak görülüyor. Human'dan Transhuman'a, human 1.0'dan human 2.0'a, insan 1.0'dan insan 2.0'a geçilebileceğini, transhuman'ın ara geçiş varlığı olduğu, sonrasında posthuman sürece geçileceği belirtiliyor.

Peki bu süreçte eğitim nerede duracak? Bu konuda transhümanistler çok çeşitli yaklaşımlara sahipler ve konuyu şu sorularla tartışıyorlar: Okul var olmaya devam edecek mi? Seçilimi yapılan, geni iyileştirilen insanlar diğerleriyle aynı ortamda karma eğitim mi yapacak, yoksa ayrı bir eğitime mi tabi tutulacaklar? Bunlara özel müfredat mı hazırlanacak? Belli bir işleme tabi tutulmayan insanları nasıl bir eğitime tabi tutmalıyız ki seçilmişlerden kopmasınlar ve varlıklarını alt seviyede de olsa sürdürebilsinler?

“İnsanlık için merhamet ve ahlak kaygısı olanlar sürecin içinde olmalıdırlar”, diyor **Ahmet Dağ**; **“Zira Bostrom, etik, duygu, ahlak, değer gibi kavramların anlamsız olduğunu insanlık zamanla öğrenecek, der. Çünkü onlara göre rasyonel olan, daha güçlü olan makuldür.”**

Transhümanistler geri kalmış toplumların aradaki mesafeyi kapatamayacağı gibi ileri ülkeler ile aralarındaki bu mesafenin sürekli açılacağını söylüyor. **Harari**, “**İslam toplumları 20. Yüzyılda teknolojiyi ıskalayarak büyük bir felaket yaşadılar. 21. Yüzyılda ise bizim sorduğumuz soruların ne anlama geldiğini bile anlayamayacaklar.**”, yani daha büyük bir felaketi yaşayacaklar diyor.

Teknolojiyi ıskalamayalım, evet; lakin bu bizim süreci rezervsiz, hazırlıksız bir biçimde pürüzsüz bir iyimserlik ile kucaklamamız anlamına gelmemeli. Hem **Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk**’un hem de TOBB ETÜ Mütevelli Heyet Başkan Vekili **Faik Yavuz**’un teknolojik iyimserlikleri, öngörüsünü yapmaya çalıştıkları geleceğin, felsefesini göz önüne aldıklarına dair bir işaret vermiyor bize. Kaldı ki böyle bir iyimserliğin gerekli gördüğü eylemlilikten de uzak bir Milli Eğitim organizasyonu ile karşı karşıya olduğumuzu belirtelim. Retorik dışında bu iyimserliğin gereklerini bile hayata geçirmekten uzak bir yapıya nezaret ediliyor. Zaten kifayetsiz kalan mevcut, sürekli tahkim edilirken diğer yandan ‘**büyülenmiş bir hoşnutluk**’ ile post-insani bir geleceğe dair tekno-mesihçiliğin havariliğine soyunuluyor. Yapılan ve söylenilen zaten birbirini inkâr ediyor. Öte yandan söylenilen hakkında düşünüldüğüne, tefekkür edildiğine dair bir kanıt da yok elimizde.

Georges Balandier ufuk açıcı anlatısında “*Bu çağ yaparken, nasıl bir geleceğe yol açtığını açıklıkla veya yaklaşık bir kesinlikle ne söyleyebiliyor ne de tayin edebiliyor. Bu söylenmeye çalışıldığında sözcükler, ifadeler, kavramlar beyhude hayaller gibi art arda dizildikleriyle kalıyorlar. Kimi söylemler, toplumsal bir tür ölüm ilanının eskizi kabilinden yitip gidenlere, kaybettiklerimize işaret ediyor.*”, diyordu.

Teknolojiyi ıskalamaktan kurtuluruz belki; ama böyle giderse felsefesini ıskalamaktan kurtulamayacağız!

Asıl felaketimiz o olacak belki de!